

Kriminalni povrat maloljetnika-Analiza slučaja u Gradu Zagrebu

Radusin, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:157048>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

LANA RADUSIN

**KRIMINALNI POVRAT KOD
MALOLJETNIKA – ANALIZA SLUČAJA U
GRADU ZAGREBU**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

LANA RADUSIN

**KRIMINALNI POVRAT KOD
MALOLJETNIKA – ANALIZA SLUČAJA U
GRADU ZAGREBU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Irena Cajner-Mraović

Sumentor: Barbara Prprović, mag.soc. et mag.edu.soc.

Zagreb, 2018.

Sažetak

Maloljetnička delinkvencija ozbiljan je društveni problem iz kojeg proizlazi i pojava kriminalnog povrata kod maloljetnika. Važno je istražiti čimbenike koji utječu na pojavu takvog ponašanja u svrhu otkrivanja uzroka te suzbijanja maloljetničkog kriminala i povrata. Rad istražuje etiologiju kriminalnog povrata kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela, pri čemu je rađena analiza slučaja maloljetnog povratnika. Kao izvor podataka za analizu korišteni su spisi kaznenih predmeta sa Županijskog u Zagrebu. Analiza je rađena temeljem obrasca za analizu slučaja koji se koristi u istraživanju kriminaliteta maloljetnika koje provode Hrvatski studiji i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za mladež. Obrazac ima pozitivnu ocjenu Etičkog povjerenstva Odsjeka za sociologiju Hrvatskih studija. Fokus rada je ukazati na neke rizične i zaštitne čimbenike kriminalnog povrata maloljetnika.

Ključne riječi: maloljetnička delinkvencija, kriminalni povrat, kriminal maloljetnika, rizični i zaštitni čimbenici

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kretanje i struktura kriminaliteta maloljetnika.....	2
3. Kriminalni povrat	4
3.1. Značenje i pojam	4
3.2. Vrste kriminalnog povrata.....	4
3.3. Etiologija kriminalnog povrata kod maloljetnika.....	5
4. Rizični i zaštitni čimbenici delinkventnog ponašanja	7
4.1. Obilježja ličnosti i poremećaji u ponašanju	7
4.2. Obiteljske prilike	7
4.3. Socioekonomski status	8
4.4. Školovanje.....	9
5. Analiza slučaja kriminalnog povrata kod maloljetnika u Zagrebu.....	10
5.1. Modaliteti izvršenja djela.....	10
5.2. Kazneni postupak	11
5.3. Ličnost i ponašanje maloljetnika.....	11
5.4. Struktura i socioekonomski status obitelji	12
5.5. Socijalno zaštitne intervencije.....	13
6. Odgojne mjere	14
6.1. Izricanje i vrste odgojnih mjera.....	14
6.2. Učinak kaznenopravnih sankcija na prevenciju kriminalnog povrata kod maloljetnika.....	15
7. Zaključak	16
8. Popis korištenih izvora	17

1. Uvod

Delinkventno ponašanje maloljetnika vrlo je često naznaka kompleksnih poremećaja u ponašanju koji ugrožavaju daljnji razvoj maloljetnika te njegovu mogućnost da uspješno funkcionira u društvenoj zajednici. Suvremena društva pridaju osobitu pozornost kriminalitetu mladih, obzirom da se radi o budućem naraštaju o kojem ovisi daljnji razvitak zajednice.

Osim što maloljetnička delinkvencija predstavlja ozbiljan društveni problem, važno je istražiti i pojavu recidivizma odnosno kriminalnog povrata kod maloljetnika, u svrhu otkrivanja uzroka i suzbijanja te pojave. Suzbijanje maloljetničkog kriminaliteta i kriminalnog povrata pozitivno utječe na suzbijanje kriminaliteta uopće, ako se u obzir uzme činjenica da većina osuđenih kriminalaca svoju karijeru započinje u još adolescenciji (Singer, Kovčo Vukadin, Mraović, 2002: 146). Osobitu opasnost za sebe i društvo predstavljaju maloljetni delinkventi koji su prije odrasle dobi razvili kriminalne navike te su više puta počinili kaznena djela. Otkrivanje i uklanjanje čimbenika koji utječu na razvoj kriminalnih sklonosti kod djece ključno je za njihov normalan razvoj te za prevenciju kriminala.

Cilj rada je istražiti etiologiju kriminalnog povrata kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela. Rad obuhvaća analizu slučaja maloljetnog povratnika, pri čemu su kao izvor podataka korišteni su spisi kaznenih predmeta sa Županijskog u Zagrebu. Analiza je rađena temeljem obrasca za analizu slučaja koji se koristi u istraživanju kriminaliteta maloljetnika koje provode Hrvatski studiji i Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i drugih stručnjaka za mladež. Obrazac ima pozitivnu ocjenu Etičkog povjerenstva Odsjeka za sociologiju Hrvatskih studija. Očekuje se da će rezultati ovog rada pokazati neke rizične i zaštitne čimbenike kriminalnog povrata maloljetnika.

1. Kretanje i struktura kriminaliteta maloljetnika

Prema Singeru, Kovčo Vukadin i Mraović (2002: 145) u užu pojam delinkvencije mladih ne ulaze razni oblici poremećaja u ponašanju, već isključivo ona ponašanja mladih koja sadrže obilježja nekog kaznenog djela. Nadalje, autori navode kako kriminalitet mladih zaslužuje punu pozornost društvene zajednice sa stajališta politike suzbijanja kriminala, s obzirom na to da brojna istraživanja upućuju na činjenicu da se dio delinkventske populacije mladih kasnije razvija u kriminalne povratnike, višestruke povratnike te delinkvente iz navike koji sačinjavaju najtvrdokorniji dio kriminalne populacije.

Prilikom razmatranja statističkih podataka o kriminalitetu maloljetnika te kriminalitetu uopće, često se postavlja pitanje do koje mjere se stvarni kriminalitet razlikuje od registriranog kriminaliteta praćenog statističkim podacima (Singer et al., 2008: 19). Tzv. tamna brojka kriminaliteta odnosi se na znatan broj kaznenih djela za koja se uopće ne zna ili nije utvrđen počinitelj. Tako je poznato da se teži delikti teže otkrivaju te da recidivisti imaju više izgleda biti otkriveni od počinitelja koji nisu otprije poznati policiji. Zbog toga autori napominju kako je otkriveni kriminal donekle pristran te samo približno odražava stvarnu strukturu kriminaliteta.

Proučavanjem kretanja broja svih osumnjičenih maloljetnika u razdoblju od 1998. do 2005. godine, autori (Singer et al., 2008: 35-40) su došli do sljedećih rezultata: u razdoblju od 1998. do 2001., broj svih osumnjičenih maloljetnika porastao je za 39,9%, nakon čega dolazi do pada tijekom naredne tri godine od 30,5% te ponovnog porasta u 2005. za 8,3% što ne upućuje na uzlazni trend pojave. Proučavanjem kretanja osumnjičenih maloljetnika prema vrsti kaznenog djela, vidljivo je da uzlaznog trenda za navedeno razdoblje nije bilo kod maloljetnika osumnjičenih za imovinska kaznena djela i za kaznena djela razbojništva. Kod maloljetnika osumnjičenih za zlorabu opojnih droga do 2001. naglašen je uzlazni trend kretanja od 176,7% koji tijekom naredne četiri godine pada za 61,9%. Suprotno, izrazito uzlazni trend kretanja uočen je kod maloljetnika osuđenih za kaznena djela nasilja, 2005. godine je zabilježen porast od 48,5% u odnosu na 1998. godinu.

Teritorijalno gledano, Singer i suradnici (2008: 41) utvrdili su kako je na području Splitsko-dalmatinske županije zabilježen porast u pet promatranih godina, dok je u četiri promatrane godine zabilježen porast u Virovitičko-podravskoj i Zadarskoj županiji. Na području pet teritorijalnih jedinica, porast broja osumnjičenih maloljetnika zabilježen je samo u dvije godine te se na tim područjima radilo o silaznom tijeku kretanja pojave. Navedeni podaci upućuju na oscilacije broja osumnjičenih maloljetnika iz kojih se ne razabire određeniji trend kretanja pojave s obzirom na mjesto stanovanja.

Usporedbom delinkvencije mladih u Zagrebu i ostalim dijelovima Hrvatske, vidljivo je da se mladi u Zagrebu razlikuju od ostatka zemlje po znatno većem relativnom udjelu osumnjičenih za razbojništvo. Općenito, rezultati istraživanja pokazuju kako se u Zagrebu, u usporedbi s osumnjičenim mladima u ostatku zemlje, nalazi relativno više počinitelja kaznenih djela nasilja, zlorabe opojnih droga i razbojništva (Singer et al., 2005: 474).

2. Kriminalni povrat

2.1. Značenje i pojam

Singer, Vukadin i Mraović u svom radu (2002: 39) navode kako je kriminalni povrat definiran kao ranija osuđivanost zbog nekog kaznenog djela pokazatelj uspješnosti kaznenog postupka te djelotvornosti državnih tijela koje provode kaznene sankcije. Na podatak o kriminalnom povratu mogu se nadovezati različiti zaključci o učinkovitosti društvene zajednice u suzbijanju kriminala. Autori (2002: 243) također navode kako nije moguće navesti jednu sveobuhvatnu definiciju kriminalnog povrata, zbog čega su potrebne najmanje tri definicije: prema penološkoj definiciji, povratnik je svaki počinitelj kaznenog djela koji izdržava kaznu lišenja slobode, a već je prije izdržavao kaznu te vrste. Kaznenopravna definicija se temelji na postojanju pravomoćne sudske odluke prije kaznenog djela koje je predmet rasprave, pri čemu se u obzir uzimaju vrsta i broj prethodno počinjenih djela te izrečenih kazni, spol i dob počinitelja itd. Prema kriminološkoj definiciji, u kategoriju povratnika mogu se svrstati svi pravomoćno osuđeni počinitelji kaznenih djela, bez obzira jesu li ta djela otkrile službe progona ili ne.

Kriminalni povrat predstavlja ozbiljan problem prilikom suzbijanja kriminala jer ukazuje na neučinkovitost pravnih sankcija, odnosno njihovu nemogućnost da spriječe počinitelja u ponovnom izvršavanju kaznenog djela. Prema Singeru, Kovčo Vukadin i Mraović (2002: 241) kriminalni povrat je otporan na sve dosad korištene mjere za suzbijanje takvih pojava te se prilagođava promjenama u društvenim kretanjima. U razdobljima smanjivanja globalnog kriminaliteta, povrat ne prati tendenciju pada, već često pokazuje ostaje u istim razmjerima ili raste, osobito u sredinama koje su izložene nepovoljnim društvenim okolnostima.

2.2. Vrste kriminalnog povrata

Različite vrste kriminalnog povrata ukazuju na stupanj opasnosti koju počinitelj odnosno povratnik predstavlja za društvo te upućuju na nužne razlike prilikom kažnjavanja različitih vrsta povratnika. Singer, Kovčo Vukadin i Mraović (2002: 244) navode neke od osnovnih kriminoloških klasifikacija povratnika. Kada počinitelj nakon osude ili izdržane kazne za prijašnje kazneno djelo ponovno počini neko kazneno djelo, tada se radi o općem povratu.

Kod specijalnog povrata izražena je kriminalna volja zbog čega se smatra da se ta vrsta povrata odnosi samo na kaznena djela s namjerom. Najteža vrsta povrata je višestruki povrat kojem se u zakonodavstvu posvećuje posebna pozornost.

Jedna od prvih kriminoloških klasifikacija povratnike dijeli na delinkvente iz navike, delinkvente po tendenciji i profesionalne delinkvente. Delinkventi iz navike najčešće su društveno neprilagođene osobe s nedostacima u odgoju i obrazovanju koje s kriminalnim aktivnostima započinju u ranoj mladosti, nenaviknute su na rad te kriminalne djelatnosti postaju sastavni dio života. Delinkventi po tendenciji su osobe s izraženom sklonošću delinkventnom ponašanju, pri čemu te sklonosti proizlaze iz njihove ličnosti, za razliku od delinkvenata iz navike koji su potaknuti vanjskim čimbenicima. Profesionalni delinkventi su izrazito antisocijalne osobe kojima su kriminalne aktivnosti zanat te način na koji ostvaruju sredstva za život zbog čega pristupaju kriminalnim djelatnostima vrlo stručno i precizno. Ako povratnike klasificiramo prema dobi, oni koji su prvo djelo počinili kao maloljetnici spadaju u najtežu kategoriju (Singer, Kovčo Vukadin i Mraović, 2002: 245).

2.3. Etiologija kriminalnog povrata kod maloljetnika

Kriminalni povrat kod maloljetnih počinitelja kaznenih djela jedna je od najsloženijih pojava vezanih uz maloljetnički kriminal. Velik broj maloljetnih delinkvenata nakon prolaska kroz krizna razdoblja odrastanja odustaje od kriminalnih modela ponašanja. Ipak, mnoga su istraživanja potvrdila uvriježenu pretpostavku da velik broj kriminalnih povratnika odnosno delinkvenata iz navike započinje svoju kriminalnu karijeru upravo u adolescenciji. Stoga je razumijevanje čimbenika koji utječu na ponavljanje delinkventnih djela od strane maloljetnika ključno za sprječavanje takvih oblika ponašanja (Hirjan, Singer 1991: 28).

Pri definiranju kriminalnog povrata kod maloljetnika nameću se određene specifičnosti s obzirom na poseban položaj maloljetnika u kaznenom pravu, navode Hirjan i Singer (1991: 29). Kod punoljetnih počinitelja kaznenih djela, povratnikom se smatra osoba kojoj je za počinjeno djelo već izrečena određena sankcija. Kod maloljetnika ovakva definicija ne obuhvaća sve povratnike, obzirom na to da kod maloljetne delinkventne populacije djeluju normativni mehanizmi zbog kojih tek manji dio počinitelja bude izveden pred sud u svrhu izricanja presude. Tako se trećina prijavljenih maloljetnika ne izvodi pred sud jer u doba izvršenja kaznenog djela nisu imali 14 godina života. U slučaju da se kriminalnim

povratnicima kod maloljetnika (kao i kod punoljetnih počinitelja) smatraju samo oni kojima su ranije izrečene neke sankcije, tada bi proučavanju ove pojave izmakli počinitelji kaznenih djela koji prijavljivani prije 14. godine života. Hirjan i Singer (1991: 30) nadalje navode kako je za realniji uvid u stanje pojave kriminalnog povrata kod maloljetnika potrebno povrat promatrati u odnosu na ukupan broj prijavljenih, a ne samo ranije osuđenih maloljetnika, kako bi bili obuhvaćeni i maloljetnici koji su u doba izvršenja kaznenog djela bili mlađi od 14 godina života.

Prema Singeru, Kovčo Vukadin i Mraović (2002: 167), u Hrvatskoj poseban problem predstavlja upravo spomenuta kategorija odgojno i socijalno zanemarenih maloljetnika koji svoju kriminalnu karijeru započinju kao djeca. Činjenica da do 14 godina života nisu kazneno odgovorni te da im se za počinjeno djelo ne može izreći odgojna mjera omogućava im da već u ranoj dobi razviju kriminalne navike. Osim što im se ne može izreći odgojna mjera, istodobno nisu obuhvaćeni adekvatnim preodgojnim tretmanom koji bi spriječio ponavljanje takvih obrazaca ponašanja. Singer, Kovčo Vukadin i Mraović (2002: 167) nadalje navode kako je djecu do 14 godina starosti moguće smjestiti u odgojni centar otvorenog tipa. Međutim, bijegovi iz takvih ustanova su vrlo česti, zbog čega su zabilježeni slučajevi djece mlađe od 14 godina koja su počinila između sto i dvjesto kaznenih djela.

3. Rizični i zaštitni čimbenici delinkventnog ponašanja maloljetnika

3.1. Obilježja ličnosti i poremećaji u ponašanju

Prema Singeru i suradnicima (2008: 294-295) postoje dva razvojna smjera prema delinkvenciji: raniji i kasniji. Djeca koja s delinkventnim ponašanjem započinju kasnije često su prolazni delinkventi koji prerastu tu fazu. Djeca koji rano započinju s delinkventnim ponašanjem s naglaskom na nasilnim prijestupima, najčešće su ozbiljniji prijestupnici. Često iskazuju različite poremećaje u ponašanju te poremećaje osobnosti od najranije dobi, poput poremećaja pažnje i hiperaktivnosti, impulzivnosti i agresivnosti te poteškoće u učenju. Kod počinitelja nasilnih, kroničnih te raznovrsnih kaznenih djela često manifestira ekstremna agresivnost. Agresivnost je stabilna osobina ličnosti koja se kod delinkvenata često javlja uz druge poremećaje koji je potiču, kao što su poremećaji pažnje i hiperaktivnosti.

U istraživanju maloljetnih počinitelja kaznenih djela nasilja (Singer et al., 2005: 526) razmotreni su sljedeći pojavni oblici poremećaja u ponašanju: agresivnost, prekomjerno konzumiranje alkohola, konzumiranje droge, bježanje od kuće i iz ustanove, skitnja, prosjačenje, ranija prijavljivanost te ranije izrečene sankcije. U ukupnom uzorku, najveći udio poremećaja u ponašanju javlja se kod počinitelja kaznenih djela silovanja i razbojništva. Dobiveni podaci govore u prilog stajalištu prema kojem kaznena djela nasilja (primarno silovanja i razbojništva) proizlaze iz intenzivnije prisutnosti različitih oblika poremećaja u ponašanju koji su pak proizašli iz dugotrajnijeg procesa odgojne zapuštenosti maloljetnih počinitelja tih kaznenih djela.

3.2. Obiteljske prilike

Došen i Cajner (2002) u svom istraživanju „Obiteljske prilike i agresivni poremećaji u ponašanju maloljetnih nasilnih delinkvenata u Zagrebu“ kreću od pretpostavke da obitelj utječe na razvoj djeteta u dva osnovna smjera. S jedne strane, obitelj pojedincu pruža temeljni identitet te određuje njegov društveni i ekonomski status u društvenoj zajednici kojoj pripada. S druge strane, postoje i subjektivni utjecaji roditelja na dijete koji se iskazuju u obliku nenamjernog obiteljskog odgoja te vrijednosti usađenih odgojem. Nenamjerni odgoj se

ostvaruje pod utjecajem cjelokupnog načina života obitelji, odnosno u svakodnevnim životnim situacijama, međusobnim odnosima članova obitelji, u obiteljskoj atmosferi koja je rezultat karakteristika ličnosti i ponašanja članova obitelji, prvenstveno roditelja.

Osobito se značenje pridaje sastavu odnosno cjelovitosti obiteljske zajednice te se sukladno tome posebno promatraju rizični krimogeni čimbenici u nepotpunim i disfunkcionalnim obiteljima. Okolnosti zbog kojih dolazi do nepotpune obitelji sami po sebi utječu na proces socijalizacije djeteta pri čemu dijete na različite načine doživljava izvanbračnost, razvod te smrt roditelja. Dok smrt roditelja predstavlja emocionalni stres, rastava u određenim okolnostima može značiti rasterećenje te stvoriti povoljnije uvjete za razvoj djeteta. Analizom podataka Statističkog zavoda promatrane su obiteljske prilike maloljetnika kojima je u razdoblju od 1961. do 1979. izrečena kaznena sankcija. Analiza obiteljske strukture upućuje na to da većina delinkvenata dolazi iz strukturalno cjelovitih obitelji, no ta cjelovitost ne jamči funkcionalnost obitelji. (Singer et al. 2008: 300-303).

Prema Singeru i suradnicima (2008: 434), među promatranim pojavama u obitelji maloljetnih delinkvenata najprisutniji su poremećeni obiteljski odnosi te alkoholizam roditelja, a u manjem opsegu skitnja, nerad, promiskuitet te osuđivanost za kaznena djela roditelja i ostalih članova obitelji. Kriminalna aktivnost roditelja je svakako jedna od najopasnijih ponašanja u smislu rizičnosti za razvoj djeteta.

3.3. Socioekonomski status

Obitelji koje pripadaju društvenim slojevima slabijeg ekonomskog statusa često imaju veći broj djece, niže prihode, lošije uvjete stanovanja, česte pojave su kriminalne aktivnosti odraslih članova obitelji, dok su djeca izložena lošem utjecaju okruženja odnosno predjela u kojem obitelj stanuje.

Singer i suradnici (2008: 355) navode kako najveći broj istraživanja ipak upućuje na to da se materijalnim uvjetima ne može pripisati odlučujuće značenje u određivanju prijestupništva mladih. Međutim, autori navode kako je opravdano pretpostaviti da su problemi u pojedinim obiteljima uzrokovani nedovoljnim prihodima tih obitelji. U takvim situacijama postoji opasnost da roditelji zbog materijalnih briga zanemare svoje pedagoške zadaće. Nerijetko se događa da su roditelji lošijeg imovinskog stanja frustrirani i neprijateljski raspoloženi prema bolje stojećim obiteljima te takvo razmišljanje prenose na djecu.

Nadalje, Singer i suradnici (2008: 356) navode kako je kvaliteta stanovanja kao dio ukupnog ekonomskog standarda u neposrednoj vezi s kvalitetom uzajamnih odnosa u obitelji te odgojnim utjecajem na dijete i njegovom socijalizacijom. Loši i skućeni uvjeti stanovanja potiču djecu da provode znatno više vremena izvan kuće te se izlažu negativnim utjecajima šire sredine.

3.4. Školovanje

Prema Shoemakeru (2009: 183), školovanje predstavlja vrlo važan čimbenik u razumijevanju delinkvencije maloljetnika, iz više perspektiva. Škola je primarno važna kao okruženje u kojem učenik ima mogućnost interakcije sa svojim vršnjacima. Škole su također vrlo važan izvor za evaluaciju rada učenika te u tom kontekstu mogu biti izvor pozitivnih i negativnih emocija za mlade. Shoemaker (2009: 184) nadalje navodi kako je akademski uspjeh vrlo bitna stavka percepcije samoga sebe te se uvelike odražava na ponašanje učenika. Tako slab akademski uspjeh može dovesti do delinkventnog ponašanja vezanih uz školovanje poput nasilja nad vršnjacima ili pak odustajanja od školovanja te ostalih oblika delinkvencije izvan škole. Jednako tako, škola kao odgojno obrazovna ustanova može biti zaštitni čimbenik koji pomaže u prevenciji te tretiranju različitih oblika delinkventnog ponašanja.

Singer i suradnici (2005: 540) utvrdili su kako su poremećaji tijekom školovanja karakteristični za maloljetne počinitelje nasilničkih delikata koji su i inače skloni agresivnim modelima ponašanja. Ti maloljetnici bježe iz škole, ponavljaju razred, ili mijenjaju školu tijekom obrazovanja. Također često prekidaju školovanje u srednjoj školi zbog čega dolazi do odstupanja obrazovne od kronološke dobi.

Prema Shoemakeru (2009: 184), u posljednjih 40 godina u SAD-u, korištenje predškolskih i školskih programa za uvođenje mjera koje preveniraju delinkvente oblike ponašanja pokazalo se vrlo uspješnim. Ove mjere su dovele u pitanje prava maloljetnika, obzirom da uključuju pretraživanje učeničkih torbi te provođenje testiranja na droge ako postoji sumnja na delinkventno ponašanje. Autor naglašava kako je u ovakvim slučajevima opravdano staviti sigurnost učenika ispred njihove privatnosti.

4. Analiza slučaja kriminalnog povrata kod maloljetnika u Zagrebu

Pri Županijskom sudu u Zagrebu proučavan je slučaj maloljetne muške osobe koja je u više navrata počinila kaznena djela slične prirode. Na konkretnom primjeru proučeni su ranije definirani rizični i zaštitni čimbenici u okruženju maloljetnika koji su doveli do počinjenja kaznenog djela te ponavljanja istog.

4.1. Modaliteti izvršenja djela

Maloljetna muška osoba romskog podrijetla počinila je 26. svibnja 2014. godine kazneno djelo razbojničke krađe, prema članku 231, stavak 2. KZ/11. Dovođeno je kazneno djelo protiv imovine uz prijetnju oružjem. Dan nakon prvog kaznenog djela, maloljetnik je počinio kazneno djelo teške krađe, prema članku 229, stavak 1. KZ/11. Također se navodi kako je maloljetnik 24. svibnja 2013. godine sudjelovao u izvršenju kaznenog djela razbojničke krađe (članak 231, st. 1. KZ/11) prilikom kojeg je zajedno s nekoliko punoljetnih počinitelja dovršio kazneno djelo protiv imovine uz nanošenje tjelesnih ozljeda. Navedena djela izvršena su na području Grada Zagreba (Maksimir i Dubrava).

Osnovni motivi počinjenja kaznenih djela bili su imovina, odnosno materijalna korist. Maloljetnik se izvršenjem dva kaznena djela protiv imovine iz 2014. godine namjeravao izravno okoristiti otuđenom imovinom odnosno novčanim sredstvima, dok je u kaznenom djelu počinjenom 2013. bio sudionik pod vodstvom punoljetnih izvršitelja djela.

Prilikom samostalnog izvršenja kaznenog djela protiv imovine, maloljetni počinitelj je u dva navrata pristupio nepoznatim muškim osobama te ih zatražio da mu ustupe mobitel kako bi obavio poziv. U prvom slučaju je žrtva, također maloljetnik u dobi od 17 godina, odbila to učiniti, nakon čega mu je počinitelj uz prijetnju nožem otuđio mobitel i manji novčani iznos. U drugom je slučaju žrtva (muškarac u dobi od 22 godine) zastrašena uvredama i psovka počinitelju predala mobitel, nakon čega je počinitelj obavio poziv te tražio od žrtve novac u zamjenu za mobitel. Žrtva je maloljetnom počinitelju ustupila iznos od 200 kuna nakon čega se počinitelj udaljio.

4.2. Kazneni postupak

Maloljetnik je uhićen 27.5.2014., na dan izvršenja kaznenog djela teške krađe te mu je određen pritvor u istražnom zatvoru s obzirom na to da se nije odazivao na sudske rasprave. Pravomoćnom odlukom suda 24.12.2014., maloljetnik je osuđen za dva kaznena djela protiv imovine (teška krađa i razbojnička krađa) izvršena u 2014. godini te mu je izrečena odgojna mjera upućivanja u disciplinski centar (Dom za odgoj djece i mladeži u Dugavama) na tri mjeseca. Maloljetnik ne priznaje odgovornost za kaznena djela koja mu se stavljaju na teret, tvrdi da nije žrtvi prijetio nožem te da je samo posudio mobilni uređaj. Psihijatrijskim vještačenjem djelatnika odgojnog doma Dugave utvrđeno je kako je maloljetnik vrlo suzdržan no ne izražava žaljenje zbog počinjenih djela te o njima govori s podsmjehom. Prilikom vještačenja vezano za osobne prilike maloljetnika, majka se nije odazivala na saslušanje zbog čega je saslušan njegov stariji brat. On tvrdi da obitelj ne zna gdje se majka nalazi.

4.3. Ličnost i ponašanje maloljetnika

Maloljetnik je u vrijeme izvršenja kaznenih djela imao 15 godina. Psihijatrijskim vještačenjem utvrđeno je kako su njegove intelektualne funkcije na razini mentalne retardacije. Ne boluje od kroničnih bolesti, nema fizički hendikep te ne pokazuje znakove neuroze no sklon je agresivnom ponašanju. Također je sklon prijetnjama i vrijeđanju te emocionalno vrlo zatvoren i nepovjerljiv. Maloljetnik nije završio niti jedan razred osnovne škole i gotovo je nepismen. Majka ga je ubrzo nakon upisa u školu ispisala uz objašnjenje da je diskriminiran zbog svog romskog podrijetla. Škola je, uz stabilnu obiteljsku strukturu, vrlo važan zaštitni čimbenik u životu maloljetnika – uz odgojne aspekte, uspjeh u školi može poboljšati percepciju samog sebe te bi u slučaju ovog maloljetnika školovanje pozitivno utjecalo na njegovu socijalizaciju te mu omogućilo razvoj vještina potrebnih za život.

Maloljetnik povremeno konzumira veće količine alkohola te cigarete, no nema naznaka da je za vrijeme izvršenja kaznenih djela bio pod utjecajem alkohola ili droga. Prema prethodnim izvještajima Centra za socijalnu skrb, prije 14. godine života maloljetnik i njegova starija braća i sestre nisu pod roditeljskim nadzorom te se često bave prosjačenjem i skitnjom.

Poremećaji ponašanja koji su prisutni kod počinitelja, poput agresivnosti, prekomjerne konzumacije alkohola te sklonosti skitnji i prosjačenju predstavljali su rizične čimbenike koji upućivali na buduće delinkventno ponašanje, posebice ono s nasilnim tendencijama poput razbojništva koje maloljetnik počinio. Uz nedostatak roditeljskog nadzora te izostanak discipline koju bi mu pružio školski sustav, izostala je i mogućnost predviđanja te prevencije delinkventskog ponašanja kod ovog maloljetnika.

4.4. Struktura i socioekonomski status obitelji

Maloljetnik prije izvršenja kaznenih djela živi u Zagrebu u roditeljskoj kući s majkom te devetero braće i sestara. Rođen je kao deveto od desetero djece u obitelji, a otac mu je preminuo kada je imao 10 godina. Izostanak očinske figure pri odrastanju ovog maloljetnika može se smatrati rizičnim čimbenikom jer može dovesti do bezosjećajnosti, nemogućnosti formiranja dubljih međuljudskih odnosa te raznih poremećaja u ponašanju. Obitelj živi prema običajima romske zajednice. Kuću u kojoj žive su naslijedili od djeda no ona je vrlo trošna i neodržavana zbog lošeg ekonomskog statusa obitelji. Loši uvjeti stanovanja predstavljaju rizičan čimbenik koji je maloljetnika poticao na češće izbjavanje iz kuće i skitnju, dok se loš ekonomski status uzrokuje nezadovoljstvo vlastitim životom tijekom odrastanja te maloljetnika potiče na prosjačenje i krađu. Majka je nepismena te nije zaposlena i prima socijalnu pomoć, ali tvrdi da dodatno zarađuje prodajom robe u Dubravi, pri čemu pomažu djeca. Majka to smatra adekvatnim načinom da djecu drži pod nadzorom te ne pristaje na smještaj djece u ustanovu. Izražava nezadovoljstvo i nepovjerenje prema institucijama i službenim osobama zbog čega nitko od djece ne pohađa školu. S obzirom na to da su starija braća počinitelja također osuđivana za kaznena djela krađe, majci je izrečena mjera nadzora nad roditeljskom skrbi. Nakon što savjetodavni razgovori nisu utjecali na poboljšanje obiteljske situacije, protiv majke je podnesena kaznena prijava radi zapuštanja i zlostavljanja, nakon čega se majka više ne odaziva na sudska saslušanja, a djeca tvrde da ne znaju gdje se nalazi. Ostala su djeca također sklona neradu i skitnji te među braćom često dolazi do fizičkih obračuna. Konflikti i nedostatak discipline unutar obitelji kao rizični faktor utjecali su na razvoj agresivnog i delinkventnog ponašanja kod počinitelja. Obitelj predstavlja strukturu unutar koje se pojedinac socijalizira te uči društvenim normama i vrijednostima. U slučajevima kada su u obitelji te vrijednosti zanemarene, dijete koje odrasta u takvom okruženju ne poznaje disciplinu te ima veće šanse upustiti se u kriminalne aktivnosti.

4.5. Socijalno zaštitne intervencije

Maloljetnik je prije 14. godine života evidentiran u Centru za socijalnu skrb zbog problematične obiteljske situacije te skitnje. Također je s 14 godina evidentiran u Državnom odvjetništvu zbog sudioništva u spomenutom slučaju razbojničke krađe s nekoliko punoljetnih počinitelja, no prijava je odbačena te ga se tereti za kaznena djela koja je samostalno počinio 2014. godine. Nakon uhićenja i suđenja za navedena kaznena djela, izrečena mu je odgojna mjera upućivanja u Dom za odgoj djece i mladeži u trajanju od 3 mjeseca s početkom 2015. godine gdje je izvršena opservacija u vezi s njegovim problemima u ponašanju. Po dolasku u Dom je suzdržan i zatvoren, ali ne pokazuje kajanje. Ubrzo postaje vulgaran, fizički se obračunava s odgajateljem, svojevrijedno napušta ustanovu te se opija tijekom slobodnih vikenda. Nakon psihijatrijskog tretmana u veljači se ponaša bolje i sudjeluje u aktivnostima u ustanovi. Izražava strah od odlaska u Turopolje te izražava kajanje, no osoblje primjećuje da se radi o naučenim rečenicama. U veljači je pušten kući na nekoliko dana, nakon čega ga se sumnjiči da je u tom periodu sudjelovao u izvršenju kaznenog djela teške krađe. Po povratku u ponovno Dom provocira fizičke sukobe s ostalim štićenicima, ugrožava njihovu sigurnost i dinamiku grupe. S obzirom na sklonost recidivizmu te problematično ponašanje, ranije izrečena odgojna mjera zamijenjena je mjerom upućivanja u Odgojni zavod Turopolje u trajanju od minimalno šest mjeseci, a maksimalno tri godine.

Može se zaključiti kako je postojala mogućnost da se u slučaju ovog maloljetnika spriječi počinjenje kaznenog djela odnosno ponavljanje istog. Majka je imala mogućnost surađivati s nadležnim institucijama kako bi popravila obiteljsku situaciju. Primjerice, školovanjem bi se maloljetnik integrirao u društvenu zajednicu, stekao bi za život potrebna znanja i vještine te ne bi imao veliku količinu neispunjenog vremena tijekom kojeg nije pod nadzorom.

5. Odgojne mjere

«Sankcije su zakonom predviđene pravne posljedice koje na temelju odluke suda donesene u kaznenom postupku snalaze počinitelja kaznenog djela» (Singer, 1998: 36).

Hrvatskim Kaznenim zakonom definirane su sljedeće vrste kaznenopravnih sankcija: kazne, mjere upozorenja koje uključuju sudsku opomenu i uvjetnu osudu, sigurnosne mjere i odgojne mjere.

Prema Zakonu o sudovima za mladež, na maloljetne počinitelje kaznenih djela primjenjuju se odgojne mjere te mjere sigurnosti. Umjesto kazne zatvora primjenjuje se posebna kazna lišenja slobode – maloljetnički zatvor. Svrha odgojnih mjera i kazne maloljetničkog zatvora je odgoj maloljetnika i razvijanje njegove osobnosti na način da mu se pruži nadzor, zaštita te izobrazba (Singer, 1998: 36).

5.1. Izricanje i vrste odgojnih mjera

Dob u vrijeme izvršenja kaznenog djela svrstava počinitelja u jednu od dobnih skupina određenih Zakonom o sudovima za mladež: mlađi maloljetnici (14 do 16 godina), stariji maloljetnici (16 do 18 godina) i mlađe punoljetne osobe (18 do 21 godine). Osobe koje u vrijeme izvršenja kaznenog djela nisu navršile 14 godina (djeca) ne mogu kazneno odgovarati. Za primjenu kaznenih sankcija na maloljetnike moraju prethodno biti ostvarene opće pretpostavke, odnosno sankcije predviđene zakonom mogu biti primijenjene na maloljetnu osobu samo ako je ona s namjerom ili iz nehaja ostvarila neko kazneno djelo (Singer, 1998: 38).

Singer (1998: 44) također navodi kako je Zakonom o sudovima za mladež predviđeno osam odgojnih mjera: sudski ukor, posebne obveze, upućivanje u centar za odgoj, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz perioda od 1987. do 1996. godine, vidljivo je da su sudovi pretežno izricali disciplinske odgojne mjere, nešto manje mjere pojačanog nadzora te u novije doba sve manje zavodske odgojne mjere. U preko 98% slučajeva maloljetnicima je izrečena jedna od odgojnih mjera, a vrlo rijetko je izrečena kazna maloljetničkog zatvora.

5.2. Učinak kaznenopravnih sankcija na prevenciju kriminalnog povrata kod maloljetnika

Prema Singeru (1998: 37), tek četvrtina do petine maloljetnih počinitelja kaznenih djela zahvaćena je kaznenopravnom reakcijom. Autor nadalje navodi kako bi rano i na prikladan način izvršeno suzbijanje delinkventnog ponašanja kod djece koja kriminalnu aktivnost započinju prije 14. godine života uvelike pridonijelo suzbijanju kriminaliteta mladih te kriminaliteta uopće. Osim što je učinak kaznenopravne reakcije na maloljetnički kriminal umanjen činjenicom da ona zahvaća samo manji dio pojave koju pokušava spriječiti, sankcija slijedi nakon što je došlo do počinjenja kaznenog djela, čime se ne zahvaća preddelinkventno ponašanje.

Uspješnost kaznenopravne reakcije društva na kriminalitet maloljetnika između ostaloga ovisi o ispravnom odabiru kaznene sankcije odnosno odgojne mjere. Ako maloljetniku bude izrečena odgojna mjera koja nije sukladna s njegovim osobinama ličnosti te životnim okolnostima, tada izostaju očekivani rezultati odgoja ili preodgoja (Singer 1998: 47).

Analizom podataka o recidivizmu maloljetnika nakon izvršene sankcije na području SR Hrvatske u razdoblju od 1973. do 1975., Hirjan i Singer (1991: 149) dolaze do rezultata prema kojima su u razdoblju od 12 do 18 mjeseci nakon otpusta štićenici odgojnih zavoda recidivirali u 21,8% slučajeva, dok je među otpuštenim štićenicima odgojno-popravnih domova bilo 34% recidivista. Također su iz ukupnog broja prijavljenih maloljetnika izdvojeni oni kojima je ranije izrečena neka vrsta sankcije. Rezultati su pokazali da se radi o visokom udjelu maloljetnika kojima je prethodno izrečena odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu, što upućuje na mogućnost da je kriminalni povrat kod maloljetnika barem djelomično posljedica neadekvatnog provođenja odgojnih mjera.

6. Zaključak

Kriminalni povrat kod maloljetnika predstavlja odstupanje od prolaznog maloljetničkog delinkventskog ponašanja te je naznaka složenijih poremećaja u ponašanju.

Na konkretnom slučaju maloljetnika koji je u više navrata počinio kazneno djelo krađe analizirani su rizični i potencijalni zaštitni čimbenici iz njegova okruženja koji su doveli do manifestacije delinkventnog ponašanja. Moguće je zaključiti kako je kod ovog maloljetnika primarni problem u obiteljskom okruženju. U nedostatku roditeljskog nadzora te pod utjecajem starije braće i sestara, razvio je sklonost skitnji. Prema majčinom primjeru, maloljetnik je nepovjerljiv prema institucijama zbog čega se nije školovao. Zbog lošeg materijalnog statusa obitelji, maloljetnik pribjegava krađama. Nakon određenog vremena provedenog u Domu za odgoj djece i mladeži nazire se poboljšanje u njegovom ponašanju, no prilikom odlaska kući ponovno se vraća starim obrascima ponašanja, što je ponovno naznaka da većina njegovih poremećaja u ponašanju potiče iz obiteljskih problema. Također je moguće pretpostaviti kako je u nedostatku odgoja i socijalizacije razvio sklonost agresivnom ponašanju. Pretpostavka je da bi u ovom slučaju škola kao odgojna i obrazovna ustanova uvelike utjecala na razvoj maloljetnika te bi mu pružila nadzor, omogućila socijalizaciju s vršnjacima i stjecanje različitih vještina čime bi potencijalno bio spriječen razvoj delinkventnog ponašanja.

7. Popis korištenih izvora

1. Singer M., Kovčo Vukadin I., Cajner Mraović I. (2002.) *Kriminologija*, 3. izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus
2. Singer M. (1998.) *Kaznenopravna odgovornost i zaštita mladeži*, Zagreb: Nakladni zavod Globus
3. Singer M. et al., (2005.) *Kriminologija delikata nasilja: nasilje nad djecom i ženama, maloljetničko nasilje*, Zagreb: Nakladni zavod Globus
4. Hirjan F., Singer M., (1991.) *Maloljetnici u krivičnom pravu: materijalnopravni i procesnopravni položaj maloljetnih počinitelja krivičnih djela, krivičnopravna zaštita maloljetnika, kriminalna politika*, Zagreb: Globus
5. Singer M., et al. (2008.) *Kriminološke osobitosti maloljetničke delinkvencije: tijekom školovanja, poremećaji u ponašanju, obiteljske prilike*, Zagreb: Nakladni zavod Globus
6. Došen A., Cajner Mraović I., (2002.) „Obiteljske prilike i agresivni poremećaji u ponašanju maloljetnih nasilnih delinkvenata u Zagrebu“, *Ljetopis socijalnog rada*, sv.9 (2): 233-248.
7. Uzelac S., (1976.) „Kriminalni povrat maloljetnika na području SR Hrvatske“, *Defektologija*, sv.12 (1-2): 43-47.
8. Shoemaker D., (2009.) *Juvenile Delinquency*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.